

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Parallela Geographica Italiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

Cap VII. De Sabinis, & Samnitibus prole Sabinorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13120

CAPVT VII.

De Sabinis, & Samnitibus prole Sabinorum.

§. I. *Historica Sabinorum descriptio.*

N V M. I. *Nomen Sabinorum.*

HVIVS nominis etymologiae triplex ratio profertur :
Prima est Festi atque Plinij, qui à cultu Deorum sic dictos esse arbitrantur, Ἰπὸ τῆς σέβειας.

Secunda est Portij Catonis apud Dionys. lib. 2. à Sabino filio Sanci genij huius regionis, qui aliter dictus est Medius Fidius, & à quibusdam creditur Hercules. Hunc filium Sanci Silius Italicus Sabum vocare videtur.

Tertia est Catonis & Gellij quos Seruius citat, qui Sabinos dictos volunt à Sabo duce Lacedæmonio, nam Sabini ad Spartanos originem suam retulere, vt mox dicemus.

N V M. 2. *Origo Sabinorum.*

DE origine Sabinorum in opiniones aliquot scriptores antiqui distracti sunt.

Prima est Plutarchi in Numâ, Dionys. Halic. lib. 2. qui Sabinos Lacedæmonios origine faciunt, & primùm venisse ad campos Pometinos, & inde profectos sese indigenis permiscuisse credunt.

Secunda est Zenodoti Træzenij apud Dionys. loco citato dicentis, Umbros esse, & à Pelasgis expulsos venisse in hunc agrum, & Sabinos dictos esse.

Tertia est Strabonis libro 5. ὠπὶκῶνας esse, & Opicæ gentis, vt sub initium huius libri diximus, & cum Opicis communem linguam habuisse.

N V M. 3. *Politia Sabinorum.*

PELASCORVM plerique in Sabinos transisse videntur, itaque eò pertinent quæ suprâ de Pelasgis obseruauimus apud Dionys. lib. 1. Sabini ex Amiternâ vrbe profecti Listam Aboriginum urbem cepisse dicuntur. Ad tempora vsque Romuli quomodo vixerint

incompertum. Tum autem in singulis propemodum urbibus Reges, quorum aliqui victi & cæsi à Romulo, bellis inter utrumque populum exortis ob raptas virgines Sabinas. Tum supra reliquos eminebat Tatius, qui pace compositâ cum suis Romam migravit, unde dicti Romani Quirites à Curibus vrbe Sabinorû, vt quidam autumant. Reliqui interim quievere, sed sub Tullo Hostilio, Anco Marcio, Tarquiniis Prisco & Superbo deuicti sunt; immo & sub Coss. diu Romanis restitere, & cum iis *οὐκ ὀπισθεύον* semper contendere: quantum autem cladis acceperint à Curio Dentato leges apud Florum lib. 1. cap. 14.

N V M. 3. *Fines Sabinorum.*

Si populi omnes ex Sabinis oriundi vnâ regione coercendi essent, iis & Picentes & quidquid inde populorum est (præter Volscos, & Latinos) ad extremam vsque Italiam, & fretum Siculum continerentur.

Sed recentes & veri Sabinorum hi limites fuerunt; *ab Occidente* Tiberi dispecuntur ab Etruscis; *à Septentrione* Nare Fl. & lineâ ducta ab vrbe Narniâ infra Oriculos ab Vmbris separantur: *à Meridie* à Latinis Aniene Fl. & mōtib; secundum Anienem procurrentibus: *ab Oriente* denique à Marfis Telonio Fl. à Vestinis & Pelignis, radicibus Orientalibus Apennini.

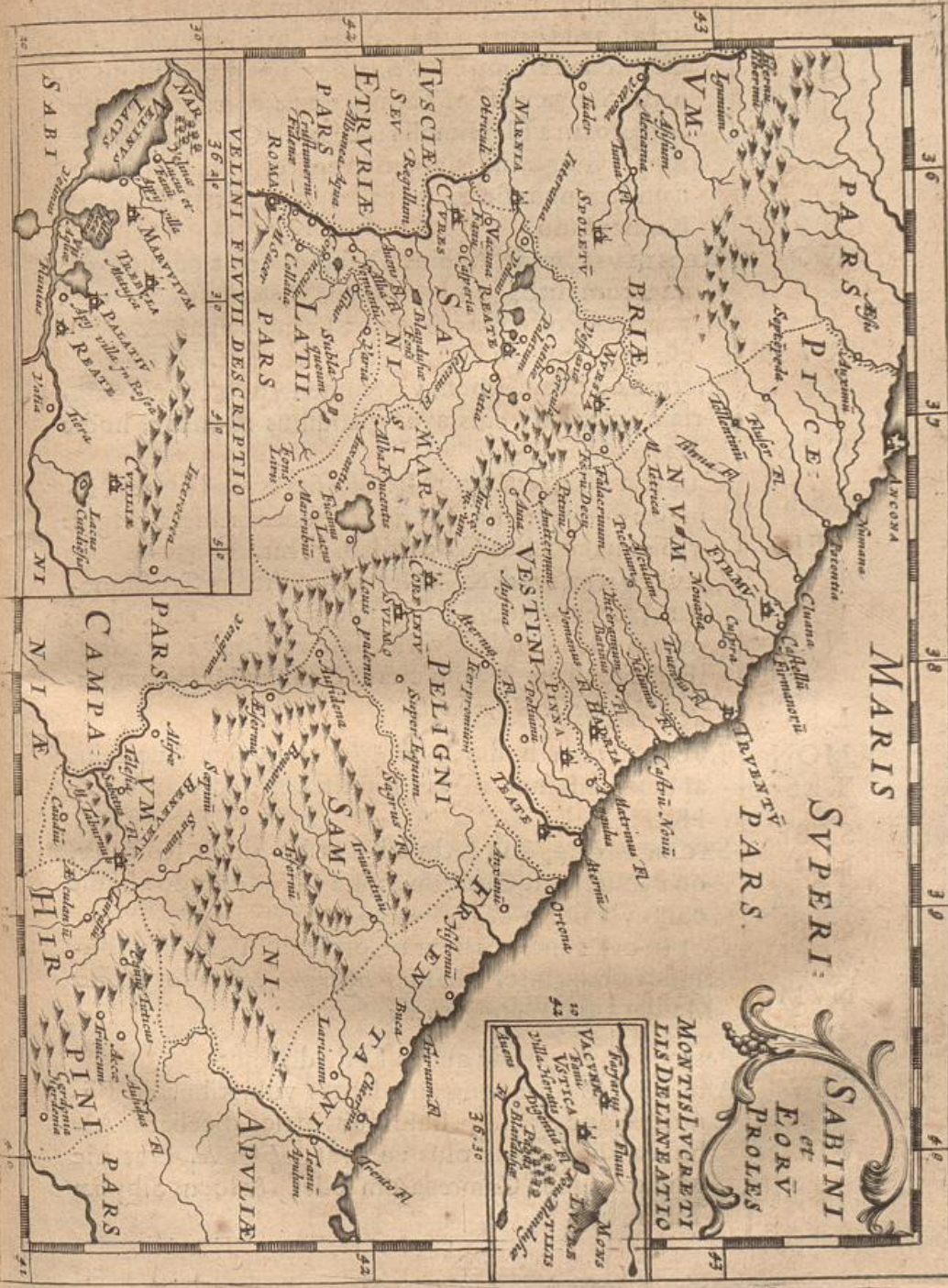
§. 2. *Geographica Sabinorum descriptio.*

N V M. 1. *Sabini trans Velinum, hodie vne partie du Duché de Spolete, & vne partie de l'Abruzzo vltérieure.*

V R-	REATE Græcis Πέατος Ciceroni & Festo Præfectura: vrbs dicata erat magnæ Matri. Huius tractus Asini laudantur à Plinio & Tullio, quod eorum vngulæ durentur aquis: hodie <i>Rieti</i> . Nursia: hodie <i>Norsia</i> , & <i>Nurcia</i> , frigida Maroni, vel ob venena, vel ob scelera. Vespasiæ non procul à Nursiâ; villa Vespasianorum, unde & eis nomen: <i>disparuit</i> . AMITERNVM, scriptoribus medijs xui Amiternus, inco-
B E S	
SABI-	
N O-	

H H h h ij

- la Amiterni: eius rudera visuntur non procul à fonte Aterni, ad vicum *San Vittorino*.
- RVM } Foruli rupes, ad rebellionem quàm ad habitationem aptiores, eius incolæ Forenses: locus erat inter Cutilias & Amiternum, *quo loco nescitur*.
- TRĀS } PALANTIVM, & Pallanteum, vnde pars Romæ dicta, ab Euandro & Arcadibus conditum 25. stadiis à Reate, sic dictum à Palanteo in Arcadiâ, sed desertum ob cæli gravitatem ex paludibus Reatinis, situm erat Cluuerio teste, vbi nunc vicus *Polegia*.
- VELI- } Forum Decij corruptè in Tab. Itin. Ferocri, & Forum Esij: hodie *Civita Real*.
- NVM. } CVTILIÆ; item Cotyle, & Cotylia, de quâ in lacubus: hîc mortuus Vespasianus Imp. propemodum stans. Vrbs erat Aboriginum, & ad eam Pelasgi confederunt: hodie nomen seruat *Cotyla*.
- FLV- } VELINVS, per Velinum lacum transmeans, & Sabinos diuidens Plinio: hodie *Velino*. Eius ostium laxavit Curio, vt faciliùs in Narem Fl. deflueret.
- VII } Truenti fontes: *Tronto*.
Aterni fontes: *Pescara*.
- LA- } VELINVS à Græcis ἑλῖα Latinis Velia, vbi multæ paludes quas efficit Fl. Velinus, quarum hæc præcipua est: hîc colebatur Velinia in Luco, à quo iam seruat nomen *Lago Piè di Luca*.
- CVS } Reatinus, seu paludes Reatinæ, quarum aquas indurare vngulas iumentorum Tullius, & Plinius tradunt: hodie *Lago di Rieti*, & alij aliquot lacus vicini.
- TRĀS } CVTILIENSIS, Umbilicus Italiæ, in quo Insula fluitat, de quâ in Admirandis; hæc visâ Pelasgi ex Oraculo sibi quiescendum esse hîc putauerunt, & pacem cum indigenis ferierunt: hodie nulla Insula, lacus dicitur *il Pozzo Rattignano*.
- VELI- }
NVM. } NVM. 2. Sabini cis Velinum, hodie Sabio.
- VR- } CVRES Græcis Κῦρες caput olim Sabinorum, vnde & Sabini dicti Cures, & postea Quirites Romani, vt aiunt Columella, Plutarchus, Seruius, &c. sic dicta,

- vel à genio qui Mars creditur, aut Medius - Fidius,
 vel ab hastâ quæ linguâ Sabinâ Curis, vt Dionys. ho-
 die Monasterium *il Viscouia di Sabina*, hoc est Episco-
 patus Sabinensis, in Tabulis nouis corruptè *Vifconio*;
 non procul à Fl. Himella: meminit Curium Sabino-
 rum S. Gregorius Magnus in epistolis, vbi eius Eccle-
 siam sub nomine S. Anthimij committit Episcopo
 Nomentano.
- NO- REGILLVM, vnde Appius Claudius venit cum magnâ
 clientum turbâ, ad hanc lacus Regillensis ad quem
 pugnans Postumius Dictator Latinos vicit, & dictus
 est Regillensis: hodie *locus ostenditur 5. mill. à Tiberi Fl.*
 RVM Eretum, ad quam urbem via Nomentana incidit in Sala-
 riam Straboni: eius ager glandibus abundat; hodie
 CIS *Monte Ritondo.*
 Casperia à Caspiriâ vxore Rhæti: sita erat ad fontes Hi-
 mellæ fluuij; hodie *Aspra*, vbi visuntur rudera magnæ
 VELI- urbis: hanc Silius Casperulam vocat.
 CRVSTVMERIVM, & Crustumeria, incolæ Crustume-
 rini, & Crustumini; sic dictum vel à Crustâ panis
 NVM. quam edere Troiani, vel à Clytemnestrâ vxore cuius-
 dam Siculi, sic Seruius citans Cassium Heminam; ho-
 die *Marcigliano Vecchio.*
- MON- LVCRETILIS: hodie *Mons Libretti*; postea Lucretius
 TES apud Anastasium in vitis Pontificum; ad eum Vstica
 Horatij villa.
- SABI- SACER MONS, quò facta est secessio plebis Romanæ,
 NO- quæ & dicta est Crustumerina à vicino oppido: hodie
 RVM collis vbi situm *Castellum S. Syluestri.*
 CIS CORNICVLI montes iuxta Corniculum, hodie mon-
 VELI- tium tractus inter *Turrem Vergaram*, & fanum sanctæ
 NVM. Margaritulæ *S. Margaritella.*
- ANIO: *le Tenerone*, de quo in Latio diximus.
- FLV- Albula, & Albulæ aquæ, medentes vulneribus ait Pli-
 nius, exque egelidæ; huius fons maior dicebatur Al-
 bunea; hodie fluuiolus vocatur *Solphorata*. Erat hic
 VII Musarum, seu Camœnarum sedes, & locus Sibyllæ
 Tiburtinæ.

- SABI- } Auens, à quo volunt aliqui dictum montem Auentinum, sic Seruius ad 7. Æneid. hodie Curesius dicitur *Curese*.
- NO- } Telonius ex Marfis fluens, à scriptoribus medij æui dictus Tolenus, cadit iuxta Reate in Fl. Velinum: hodie *Turano*, ; ad hunc Rutilius cæsus à Marfis.
- RVM } Fabaris, seu Farfarus, nam utroque modo dicitur: hodie *Farfa*.
- CIS } Allia clade Romanorum celebris, Lucano Alia primâ correptâ, hodie *Caminato*, aliter *Rio di Mofso*, hoc est
- VELI- } Mortis, ait Leander.
- NVM. } Himella Cures alluens: hodie *Aia*, seu *Laita*.
- FONS } BLANDVSIA fons Horatio celebratissimus & eius villam Vsticam alluens, ex radice montis Lucretilis existit, hodie *Monte Libretti*: Is fons postea cadit in Digentiam Fl. hic in Mandelam, ille in Auentem. Ad hunc Vacunæ fanum, seu Sacellum, quam aliqui putauere Dianam, alij Cererem, alij Victoriâ deam vacationis, alij denique Mineruam, seu Sapientiam, quia Sapientes maximè vacare debent.

NVM. 3. *Urbes Sabinorum & Latinorum dubie assignationis, partie de Sabio.*

- ANTEMNA, & Antemnæ, sic dictæ quasi ante amnem positæ Varroni, ergo cis Anienem, locus primo bello Romanorum celebris: *vbi fuerit nescitur*; incolæ Interamnates appellabantur.
- CÆNINA, incolæ Cænitæ, & Cæninenses, cuius rex cæsus à Romulo prima spolia Ioui Feretrio suffecit: *situs eius ignoratur*.
- COLLATIA, incolæ Collatini, vnde Lucretiæ maritus. Sic dicta quia condita ab aliis ciuitatibus eò opes suas conferentibus, ait Festus; hodie *Vicus S. Agnetis*, corruptè *S. Agnese*.
- FICVLNEA cognomento vetus, aliter Ficelia, & eius ager Ficulensis; ab hoc agro via Nomentana dicta quoque Ficulensis Livi: vrbs hæc sita fuit ad *Castellum S. Clementis*.
- NOMENTVM: hodie *Lamentano*; vrbs antiqua Lomentum postea dicta: de eius etymo ignari nugari solent.
- FIDENÆ, & Fidena, incolæ Fidenates in Ro. historiâ celebres,

non procul ab Anienis, & Tiberis confluentiis Latio. Tempore Tullij florebat, Horatij deficiebat: Strabo ait sua ætate tantum villam fuisse, quomodo ergo eodem tempore sub Tiberio casu theatri tot hominum millia obruti sunt?

Corniculum vnde montes Corniculani, situm *ad turrem Vergatam.*

§. 3. *De Samnitibus qui proles Sabinorum dicuntur, Historica.*

HIS complectimur Picentes (& ab iis decerptos Picentinos, de quibus in Campaniâ) Vestinos, Marrucinos, Frentanos, Pelignos, Marfos, Samnites propriè dictos, & eorum consanguineos Hirpinos, quos omnes ex Sabinis oriundos disertissimè Strabo asserit.

NVM. 1. *De Picentibus, seu Piceno.*

NOMEN. Olim dicebantur Picentes, modò Picentini; sed ex quo Picentini in agro Campano collocati sunt ad mare inferum, hi desierunt appellari Picentini; apud Stephanum perperam Piciantes nominantur, ab aliis etiam Paciantes. Regio autem modò ager Picenus, modò Picenum dicitur, Appiano Πικηνὸς ἄγος, Straboni Πικερτίνη.

ORIGO. Picentes orti sunt à Sabinis; sic Strabo, & Plinius: inde emigrarunt in hæc loca aue Pico eos deducente, inquit Strabo lib. 5. Festus ait eorum vexillo Picum aue insedis. Silius tamen putat hanc Coloniam deduxisse Picum Regem: ex eâ autem regione Siculos & Illyricos depulerunt. Reperiuntur tamen aliqui apud Festum Pompeium qui Picentes accersant ex Illyrico, & inde dicant profectos sub hospitiiis regis sui Volsini, cui cognomen Lucullo fuit; eius autem nepotes fuisse Pacinum & Pelicium à quo Picentes, & Peligni vocibus nonnihil detortis appellati sunt.

QUALITAS. De agri huius fertilitate vide Strabonem lib. 5. Lini-um 22. Florum lib. 1. cap. 14. fuit autem hæc regio tam populosa, vt scripserit Plinius lib. 3. cap. 13. anno V. C. 485. trecenta septuaginta millia Picentium in fidem populi Romani venisse.

FINES. *Ab Oriente* mari supero Picenum cluebatur; *ab Occidente* Æsi Fl. & lineâ ab eius medio ducta ad montem Fiscellum, quibus

bus ab Umbriâ distinguebatur; à *Septentrione* mari quoque Supero ringebatur; denique à *Meridie* fluvius *Marrinus Atri*, hos à *Vestinis* disiungebat.

DIVISIO. Picenum aliud est Verum, aliud Adiectitium: tres autem agri additi sunt Piceno, *Palmensis*, *Prætutianus*, & *Hadrianus*.

PALMENSIS AGER, cuius mentionem facit Plinius, ut Cluenerius arbitrabatur extendebatur à Truento fluviio *Tronto* ad Heluinum Fl. hodie *Salineli*: sed iam pridem accesserat Piceno: expulsis ex eo Liburnis: & eius extare vestigia putat Cluenerius in turre maritimâ, vulgò *Torre di Palma*.

PRÆTUTIANVS, aliter Præcutinus, & Præcutius, ut vult Leander, unde vina Prætutiana Plinio. Hic autem ager sicut & subsequens à Piceno distinctus erat, nam Lilius post agri Piceni mentionem ait subsequi agros Prætutianum, & Hadrianum.

HADRIANVS ab Hadriâ vrbe nomen accepit, quam suspicor fuisse Coloniam Etruscorum qui ad Padum accolebant, & hic ager quemadmodum & præcedens tantum sub Imperatoribus adiecti sunt Piceno.

NVM. 2. De Vestinis.

NOMEN. Suidas Βεστίνος appellat, & sic dictos esse credit ob ferinos, & belluinos mores ἔθρος θηελώδες τὸν τρεῖς ποταμ.

ORIGO. Quænam fuerit eorum origo dubitatum à quibusdam. Samniticam gentem vocat Strabo; alij tribuunt illis genus Illyricum. Vestini fuere fortissimi, seu cum prima gessere bella cum Romanis, seu eos sequuti sunt ad orbem edomandum, seu cum bello Marsico tam fortiter cum aliis sociis pugnavere.

FINES. A *Septentrione* Marrino Fl. diuiduntur à Piceno; ab *Occidente* Aterno Fl. à Marfis; ab *Meridie* eodem Aterno *Pescara* à *Pelignis*, & *Marrucinis*: ab *Oriente* denique Supero mari verberabantur.

NVM. 3. De Marrucinis.

NOMEN & ORIGO. Aliter Maruncini, corruptè Appiano Maurucini: à Marfis nomen habent sic loquente Catone, *Marrucini de Marso detortum nomen.*

Parall. Geogr. Tom. II.

I Ii

FINES. *A Septentrione* Aterno Fl. dirimuntur à Vestinis; *Ab Occidente & Meridie* Pelignis; *ab Oriente* Frentanis, & Mari Supero.

N V M. 4. *De Frentanis.*

NOMEN & ORIGO. Gens Samnitica, inquit Strabo lib. 5. vtrùm autem dicta sit à Fluvio Frentone hodie *Fortore*, an hic ab illis, statui non potest; corruptè Ferentani aliquando leguntur.

FINES Frentanorum *ab Occidente* sunt Peligni, & Marrucini; *ab Oriente & Septentrione* Mare Superum; *de Meridie* maior difficultas, ob varias discrepantésque sententias. Nam Plinius lib. 3. cap. 11. Larinates vocat cognomine Frentanos, quod & facit Tullius oratione pro Cluentio: tamen Plinius oblitus sui, & Mela Fl. Tiferum, hodie *Biferno* Frentanorum limitem statuunt. Quæ ut conciliet Cluverius putat Frentanos olim ad Frentonem extensos, quod ex nomine satis colligitur, postea Tiferno Fl. à Romanis coërcitos esse. Cæsar autem lib. 1. de bello civili Frentanos, Larinates, Apuliam à se inuicem distinguit, cum ait, *se peruenisse per fines Marrucinarum, Frentanorum, Larinatum, in Apuliam.*

N V M. 5. *De Pelignis.*

NOMEN Pelignorum apud Græcos miserè deformatum est: nam Diodorus Sic. eos Palinius, & Pallinos vocat, Appiano Μαγλινοι sunt; hos Festus putat dictos esse à Pelicio nepote Volfini Luculli.

ORIGO. Credit Festus origine Illyrios esse, & venisse Pelicium cum auunculo suo Volfino cognomine Lucullo in hanc regionem. Alij tamen vulgò Samnites appellant.

FINES. *A Septentrione* separantur Aterno Fl. à Vestinis: *ab Oriente* Marrucinis, & Frentanis: *à Meridie* Sagro Fl. *Sangro*, seu *Sanguine* à Samnitibus: denique *à Meridie* Marfos conteminos habent.

N V M. 6. *De Marfis.*

NOMEN & ORIGO. A Marro Marfi nomen accepisse perhibentur, qui dux eorum fuit, & de suo nomine Marrubium generis caput condidit. Alij volunt à Marsyâ Phrygum rege dictos esse,

& hinc multa fabulosè comminiscuntur, quæ apud Solinum, & Seruium leges; sicque Phrygas origine eos credunt esse. Alij denique vt Seruius à Circe prognatos malunt, & dictos Marrubios quasi ad mare vitam degentes, quia accolebant Fucinum lacum, *le lac de Celeno*, qui maris instar patet. Solinus autem tradit Medæ filium Marsis imperasse, & Seruius autumat Medeam hinc dictam esse *Angitiam*, quòd eius carminibus serpentes *angerentur*: certè vt ait Agellius familiæ Marforum quædam vim habent singularem contra serpentum morsus: addit Solinus gentem Marforum à serpentibus illæsam esse.

Quàm fuerint fortes Marfi arguit eorum factum bello Sociali, quando cæteris animosiores ad urbem castra posuerunt; cùm edixit Sylla ne quis Samnis viuus caperetur, itaque eos exterminare ex Italiâ conatus est, quòd diceret quietam Italiam esse non posse, quandiu hi populi cohærent.

FINES. *Ab Oriente* separantur à Pelignis & Vestinis, ab his Aterno fluuio, ab illis lineâ ad Apenninum protractâ; à *Septentrione* Sabinis vicini sunt; *ab Occidente* Telonio Fl. *Turano*, ab iisdem Sabinis dirimuntur; à *Meridie* denique lineâ paulò infra Liris fontes ductâ à Latio separantur.

NVM. 7. *De Samnitibus Veris, & Samnio.*

NOMEN & ORIGO. Duxere originem à Sabinis, quod Strabo disertissimè tradit lib. 5. *A Sabinis originem ducunt Picentes, & Samnites, ab his Lucani, & ab his Brutij.* Porro Sabinorum corpus in duas partes diuisum est, pars versùs occasum retinuit nomen Sabinarum, alij in ortum extensi primùm dicti sunt *Σαβινῖται*, mox *Σαβιῖται*, Græcis *Σαυῖται*, vnde Samnites à Romanis appellati sunt. Plinius autem lib. 3. cap. 12. Sabellos à Græcis Saunitas appellatos ait esse; & nomine Sabellorum vtuntur Liuius, Maro, Horatius, & alij.

MORES & POLITIA. Bellicosissima fuit gens totius Italiæ, & quæ multùm negotij Romanis exhibuit. Florus ait eos humanis hostiis in perniciem urbis coniurasse, pugnasse saltibus, & montium fraude grassatos esse, 50. annis domitos esse (Liuius ait 70.) sic eorum vrbes dirutas esse, vt iam Samnium in Samnio quaratur, & materies 24. triumphorum. Caudinæ furcæ Romanæ

ignominia testes, quam postea tamen iidem Rom. Samnitum sanguine eluerunt, dedecore obruerunt: ait idem Florus cap. 16. lib. 1. ornatos fuisse armis aureis & argenteis, & veste discolori usque ad ambitum. Quid fecerint in bello Sociali diximus in Marfis. Cætera ex Liuiο reperes.

FINES. *Ab Occidente* separantur à Campanis Vulturno Fl. à *Septentrione* à Pelignis Fl. Sagro; *ab Oriente* à Frentanis & Apulis; à *Meridie* Hirpinis, & Campanis.

NVM. 8. *De Hirpinis.*

NOMEN & ORIGO. Consanguinei Samnitum fuere Hirpini, atque adeo pars: quare Strabo lib. 5. καὶ οὗτοι Σαμνίται; additque accepisse nomen à Lupo Coloniae ductore, quia Samnites Λύκον, ἱρπῶν appellant. Prima eorum mentio fit apud Polybium & Liuium in historiâ belli secundi Punici, tumque defecisse dicuntur ad Pœnos, cùm antea in bello Samnitico nusquam nominati reperiantur.

FINES. *Ab Occidente* Sabato Sabato Fl. separantur à Samnitibus, itémque ab eius fonte montibus procurrētibus à Campanis disiunguntur; à *Meridie* alio montium tractu à Picentinis; à *Septentrione* iugis Apennini à Samnitibus; denique *ab Oriente* Apulis sunt contermini.

§. 4. *Geographica Samnitum omnium descriptio.*

NVM. 1. *Picentes, seu Picenum, hodie* parties de la Marche d'Ancone, & de l'Abruzzo Ulteriore.

VERVM, seu
 ANCONA: hodie *Ancona*, nobis *Ancone*; à cubiti flexura nomen habet, condita est à Siculis, ideo Dorica à Iuuenali dicitur.
 Humana: hodie *Rouine di Humana*, non procul à *Sirolo*; à Siculis condita; Plinius & Ptol. Numanam vocant.
 PICENVM vrbs à Pico condita, *concidit*, eius ruinas indigenarum indicant non procul à *Firmo*, ad ostium fluuioli Letæ.
 POTENTIA Colonia Ro. incolarum Potentini, deducta V. C. an. 568. sita est ad Fl. cognominem *Potentia*, & hodie di-

ANTIQUVM PICENVVM.

citur *Porto di Potentia*, aliter *Porto di Recanati*.

FIRMVM Colonia cognomento Picenum : *Fermo*; sub Imperatoribus Augusta Firma vocata est; meminit & Strabo Naualis Firmi, Plinius Castellum Firmani : hodie *Porto di Fermo*.

Tignium, cuius meminit Cæsar 1. de bello civili : hodie *S. Maria in Georgio*, ut putat Leander.

Cupra maritima, sic dicta à Cupra, seu Cypra Dea quæ est Iuno Hetruscis, ait Strabo : hodie *la Grotta*.

Cupra Montana : hodie *Ripa-Transone*.

ANXIMVM Colon. & Municipium *Osimo*, seu *Osimo*, Procopio Anximus, cui est gentis *μντῆς πόλις*, & Floro caput gentis.

Septempeda Municipium : hodie *San-Severino*, in Martyrologio Ro. ad Septempedanos.

Traiana : hodie *reliquæ di Traiana* in nouis tabulis; Leander tamen eam locat ad Ostium Fl. Potentiæ.

TOLENTINVM Municipium incolæ Tolentines : *Tolentino*. Cingulum à Labieno conditum, & suâ pecuniâ exædificatum, ut ait Cæsar : hodie *Cingolo*.

FALERIA, bello civili oppidum celebre, hodie *Faleroni*, vel locus ab eo disiectus 2. Pass. Mil. hodie *Falera*, utrumque aiunt indigenæ.

RICINA Col. incolæ Ricinenses, aliter Heluia Ricina dicta in lapide, ex quo discitur ducta Col. à Septimio Seuero Imperatore: circa *Maceratam* sita erat.

ADIECTA

AGER PALMEN- SIS, } ASCVLVM Picenum, ad discrimen Asculi Apuli, incolæ Asculani Tullio, ineptè Afclites Stephano : hodie *Ascoli*.
 pays autour } TRVENTVM vrbs ad Fl. cognominem, quæ ubi
 d'Ascoli. } sita fuerit ignoratur, aliquibus *il Porto d'Ascoli*, aliis *Torre di Suguro*.

PRÆTUTIANVS } Castrum Nouum Colonia Liuii, facta initio primi belli Punici Velleio : hodie rudera vrbs magnæ dicuntur *Flauiano*.

AGER, } INTERAMNIVM, cuius oppidi auctor Augustus Cæsar, ait Frontinus, aliter Interamnia : ho-

- pays autour
de Têramo. } die Têramo, seu Têramo.
Belegra Ptol. incolæ Plinio Belegrani : hodie
fortè *Ciuitella*, ad Sabinelli ripam.
- P I C E N O . }
H A-
D R I A-
N V S
A G E R, } HADRIA : hodie *Atri*, ab Etruscis condita, facta
Colonia circa V. C. 463. cùm Curius Denta-
tus Samnites vicisset. Ex hac vrbe oriundus
erat Hadrianus Imperator, vt tradit in eius vi-
ta Spartianus. Vtrum autem ab eâ vrbe dictus
fit Sinus Hadriaticus quidam dubitant : af-
ferunt Tzetzes in Lycophronem, & Paulus
Diaconus in Longobardicis; sed vterque ma-
lè, vt doctè ostendit Philippus Cluuerius,
quem lege.
- pays autour
d'Atri. }
- FLV VII } Truentus : *Tronto*.
Heluinus : *Salinelli*.
Vomanus : *Vomano*, seu *Vmano*.
- P I C E }
Marrinus : *Atri*, aliter *la Piomba*.
Aternus : *Pescara*, iam dictus *Pescara* tempore Pauli
Diaconi. Apud Tullium corruptè dicitur *Atratus*;
& aliquando sanguine diffluxit, vt idem Orator
notat.
- N I. }
- N V M. 2. *Vestini*, hodie partie de l'Abruzzo Vltérieure, entre les
fleues de la *Piomba* & *Pescara*.
AMITERNVM : hodie *Amiterno Rouine*; in historiâ Romanâ ce-
leberrimum, vt colligitur etiam hodie ex ruderibus : hinc ortus
Crispus Salustius historicus.
PINNA : postea *Pinnæ*, incolæ *Pinnenses*, vrbs virens à *Silio* di-
cta ob loci amœnitatem : vulgè *Ciuita di Penna*.
Angulus, Antonino Angelus, incolæ *Angulani* : hodie dicitur
Ciuita de Sant-Angelo.
AVIA, incolæ *Auienses* Plinio : hodie *Aquila*, vnde in Martyro-
logio Romano legitur, *in Auiensi ciuitate in Vestinis apud Aquilam*.
Aternum : *Pescara*; de quâ mox.
- N V M. 3. *Marrucini*, hodie le Territoire de *Chièti* en l'Abruzzo
Citerieure.
- THEATE, vnde incolæ *Theatini*, Straboni *Teaτiα*, & caput

Marrucinorum: hodie *Chieti*, vel *Tieti*.

ATERNVM: *Pescara*; sic dictum à Fl. cui adiacet commune Marrucinorum, & Vestinorum, immo & Pelignorum emporium, vt ait Strabo lib. 5. dicitur aliter Ostia Aterni; incolæ Aternenses, & Aternensis ager.

N V M. 4. *Frentani*, hodie partie de l'Abruzzo Citerieure, & de la Capitanata.

V R- B E S	{	ORTONA: hodie <i>Ortona</i> , Straboni Orton Frentanorum vt vocat <i>Ἐπίγειον ναυαλε</i> , prius eidem dicta Petra Piratarum, qui domicilia sua hîc ob naufragia constituebant, & in reliquâ vitâ belluas imitari ferebantur.
FREN- T A- N O- RVM.	{	HISTONIUM: hodie <i>Guaſto d' Amone</i> . ANXANVM, incolæ Anxani Plinio: vulgò <i>Lanciano</i> , & <i>Lanzano</i> ; certè ex eius ruinis condita. LARINVM: vulgò <i>Larina</i> ; municipij Larinatum sæpe meminit Tullius pro Cluentio. Cliternia: Cluuerio hodie <i>Campo Marino</i> .
F LV- MINA	{	SAGRUS: hodie <i>Sangro</i> , & <i>Sanguine</i> , Frentanos à Pelignis determinans, ait Strabo. Trinius, hodie <i>Trigno</i> .
FREN- T A- N O- RVM.	{	TIFERNVS: <i>Biferno</i> , tandem limes Frentanorum, & Apulorum constitutus. FRENTO: <i>Fortore</i> , primus limes Apulorum & Frentanorum.

N V M. 5. *Peligni*, hodie partie de l'Abruzzo Citerieure autour de *Sermona*, entre les fleuues de *Pescara*, & de *Sangro*.

CORFINIVM, gentis Pelignorum caput Straboni lib. 5. & Velleio lib. 2. hanc urbem Marſico bello, seu Sociali populi illi ſelegerant loco Romæ, & ITALICAM appellarant: celebratur quoque obſidione Domitij à Cæſare. Stabat adhuc anno 970. vt habemus ex Sigeberto. Tandem concidit, & ex eius ruinâ creuit vicinum oppidum Populium *Popolo*; Corſinij rudera oſtenduntur circa *Pentinia*, vt ait Leander.

SYLMO, nunc *Sulmona*, & *Sermona*, Straboni *Σύλμων* Ouidij

patria, vnde ille *gens mea Peligni regioque domestica Sulmo*: de eius conditore lege Silium lib. 9. quid passa sit à Sylla vide Florum lib. 3. cap. 21.

Superequum, vnde incolæ Superequani Plinio, aliàs Pelignorum caput: hodie *Palena*, in quo nomine quidam vestigia quærent nominis Pelignorum qui Paleni dicuntur apud Diodorum Siculum; sed nodum in scirpo quærent.

N V M. 6. *Marsi*, hodie partie de l'Abruzzo Ulteriore autour du lac Celano, iadis *Fucinus*.

V R- } MARRVBIVM, seu Marruuium caput Marforum: hodie *Mornea Cluerio*, *Marno Leandro*.
 B E S } ALBA FVCENTIS, corruptè Alba-Fucelis Ptolemæo: hodie *Albe*, seu *Albi*; Alba olim ἀπῶς dicta; incolæ Albenses & Albeses, vnde *Albesia scuta Festo*, sicque distincti ab Albanis *Albæ longæ*; à Romanis dicitur condita à Strabone, qui eam in scopulo locat ad lacum Fucinum, Liuius tantùm eam Rom. Coloniã facit. A quibusdam tribuitur Æquis, à nonnullis & Latio.

L A- } FVCINVS: hodie *Lago Fucino*, sed communiùs *Lago di Celano*, ab oppido ei appposito. Lycophon hunc Phorcen vocat: in eum Fl. Piconia influit, vt vocat Plinius, Pitonium Lycophroni, Sequestro Pitornium, hodie *Giouenco*, vt suspicor ex nomine quod ei *Leander* affinxit *Iuuenus*; quod ineptè substituit pro Plinij, *inuetus*. Hic fluuius emissus è Fucino mergitur, oriturque in agro Tiburtino, & Marciam aquam facit, vt ante diximus in aquæductibus Rom. Lacum illum an. V. C. 794. emisit Claudius Imp. in Lirim monte partim exciso partim effosso ad 3. pass. mill. hominum 30. millibus, totis annis vndecim laborantibus: de quâ emissionem vide Suet. in Claud. Tacit. an. 12. Dionem lib. 40. Hunc iterum emisit Hadrianus, vt ait Spartianus. At iam hoc emissarium sic obturatum est, vt vbi fuerit nesciant indigenæ.

N V M.

N V M. 7. *Samnites propriè dicti, seu Veri, hodie partie de l'Abruzzo Citerieure, tout le Comté de Molisse, parties de la Capitanata, & de la terre de Labour.*

- VR- BENEVENTVM: *Benevento*, nobis *Beneuent*, antea *Maleuentum* Plinio; malè confunditur cum *Argyrippa*, quia vtraque condita à *Diomede*; item malè ab eodem Plinio collocatur in *Hirpinis*; dicitur & corruptè apud *Ptolemæum* *Statuentum*. Facta est Colonia an. V. C. 485. quando & dicta *Beneuentum*.
- VE- *Aufidena* memorabilis bello *Samnitico*: *Alfadena*. Hanc *Ptolem.* facit caput *Caracenorum Populorum* quos hîc intrudit: meminit *Zonaras* An. 2. castrî quod *Καρχαίνας* vocat, in quod narrat abegisse prædas suas *Lollium* quemdam *Samnitem*.
- RO- Triuentinum: *Triuento*.
- RVM BOVIANVM Colonia *Boiano*, ex quâ plus prædæ erutum quàm ex toto *Samnio* *Liui* lib. 9. apud quem dicitur caput *Samnitium* *PENTRONVM*; facta est autem Colonia lege *Iulîæ*.
- SAM- Triuentum: *Molisse*, vt ex itinere *Coss.* bene *Cluucius* colligit.
- NI- *Æsernia* Col. incolæ *Æsernini*: *Isernia*.
- TIVM *Aliffæ*, vnde ager *Aliffanus* *Liui*: *Aliff*.
Telefa Colonia à *Triumuiris* deducta: *Telefe*.
 CAVDIVM oppidum: hodie *Aerola*, seu *Aierola* ad *Fl. Isclerum*; aliis vicus *Arpaia* minùs commodè.
- MON- TABVRNVS, ad dextram *Faucium Caudinarum*, etiam-
 TES num hodie *Tabor* nominatur.
- SAM- FVRCÆ CAVDINÆ, aliter *FVRCVLÆ ANGVTIÆ*, du-
 NI- plices sunt, inter quas medius campus satis am-
 TIVM plus, & fertilis: hîc *Romani* sub iugum turpissimè missi sunt, & coacti iniquissimam pacem, dictam *Caudinam*, inire, de quâ *Liuius* & *Florus*: hodie locus inter oppidum *Aerola*, & *S. Agathe*, quem *Fl. Isclerus* secât.

Parall. Geogr. Tom. II.

KKkk

- FLV-
VII } Sabatus à quo populi Sabatini dicti, qui ad Annibalem
defecerunt: *Sabato*.
- SAM-
NI-
TIVM } Calor, cuius meminere Liuius & Appianus: hodie *Ca-*
lore.
- Tamarus; *Tamaro*, in Calorem Fl. cadens: & hi iuncti
postea in Sabatum deuoluuntur.

NVM. 8. *Hirpini*, hodie la Principauté Ulterieure,
Principato ultra.

- ABELLINVM Col. ducta lege Sempronîa; *Auellino*.
Callifæ: hodie *Carife*, oppidulum.
- Rufriæ, & Rufrium, Maroni Rufæ: hodie *Ruuo*.
- TAVRASIVM, incolæ Taurasini, cuius incolæ ex Ligu-
riâ deportati sunt *in campos Taurasinos*; in his victus
Pyrrhus Epirota: malè Aurasini dicuntur apud Flo-
rum: hi autem campi extenduntur ad Beneuentum;
hinc pugna hæc dicitur conferta ad Beneuentum:
vrbs hodie *Taurasi*.
- EQVVS TVTICVS, hoc est *Magnus*, vt interpretatur
Itiner. Hierof. Tuticum Ptolem. hodie *Ariano*.
- Triuicum: *Treuico*, Horatio villa, *ni nos vicina Trinici*
villa excepisset.
- PI-
HERDONIA, seu Cerdonia: *Cerdogna*, ab Annibale in-
censa subductis incolis.
- NO-
Æculanum, incolæ Æculanenses Plinio, in inscript. Æ-
clanenses: *Fricento*.
- RVM. Romula, & Romulea, seu Subromula, oppidum di-
ues; hodie *Bisaccia*.
- Aquilonia, incolæ Aquiloni: hodie *Carbonara*.
- COMPSA: hodie *Conza*, Annibali prodita: ad hanc ma-
lè Velleius ait cæsum esse T. Annium Milonem dum
eam oppugnat, nam verè in Thurinis ad Cassanum
cecidit.

- FONS } AVFIDI, *la source de Lofanto*, qui vnus ex flumini-
bus Italix Apenninum diuidit, & fecat, ait Poly-
bius.

LA-
CVS
HIR-
PI-
NO-
RVM.

AMPSANCTVS : hodie *Musti*, sub oppido *Fricento*: ad quem ædes *Mephitis*, ad eum qui propius aecedit interimitur. Eius meminit *Tullius* 2. de *Diuinat.* de eo *Maro* 7. *Æneid.*

Est locus Italiæ in medio sub montibus altis, Nobilis & famâ, multis memoratus in oris Ampsancti valles, &c.

locus ille (ait *Seruius* ad hæc verba) ambiebatur colibus, & arboribus, vnde odor ille pestifer, qui accedentes interimebat: quare hîc victimæ non iugulabantur, sed huic loco admouebantur, & interficiebantur, eratque hoc litationis genus; de hoc in *Admirandis*.

CAPVT OCTAVVM.

De Campania.

HÆc est regio non *Italiæ* modo, sed toto *terrarum orbe* pulcherrima *plaga*, (ait *Florus*) quam *Philostratus* in *vita Apollonij* *Ἰταλίας εὐδαιμόνα* vocat; *Plinio* *Felix & beata humanitas, & vno in loco gaudentis opus nature, &c.* de quibus mox plura in *qualitate* huius regionis.

§. I. *Historica Campania descriptio.*NVM. I. *Nomen Campaniæ.*

NOMEN habet ab vrbe *Capuâ*, quam *Capys Troianus* condidisse fertur, licet aliqui reclamant, & *Capyn* illum *Samnitum* dicant. Alij à *Capy*, seu *Falcone* linguâ *Tuscâ* dictam malunt, quæ vox *Falconem* sonat, quod augurio *Falconis* condita esset. Alij à quodam cui *eurui* pollices *pedum* essent, quos *Tusci* *Capuas* appellant, sic *Festus*. Alij, quod esset in *planitie*, seu *loco campestri*: alij denique, quod esset in *medio*, & *caput* 12. *urbium Campanarum*; ita *Eustathius*.

KKkk ij